

לדעה שדם לא ירד, שיטת התוספתא שישרף על גבי אש המערכה, ואילו לפי הגמרא יזרק כהלכתו. לדעה שירד, נחלקו ראשונים האם צריך לקנחו מהמזבח (רבנו תם) או לא (תוספות).

חטאת העוף, שרק דמה עולה למזבח, יש אומרים שדינה תלוי בדין הדם (תוספות), ויש שנראה מדבריהם שהכל מודים שאם עלתה לא תרד (רש"י ומאירי).

בלבד (ר' יוסי הגלילי). עוד נחלקו האם רק מה שראוי לאש לא ירד (ר' יהושע), או גם הדם והנסכים (רבן גמליאל).

הרמב"ם פסק כר' יהושע בנסכים, וכן שדם שעלה לא ירד, על כל פנים כשנפסל בלינה. יש אומרים שלדעתו המשנה הבאה מכריעה כך, או שאף ר' יהושע מודה בדם שלן (ליקוטי הלכות); ויש אומרים שפסק כך מכח קידוש הדם בכלי שרת (חסדי דוד). מתוספות נראה שחולקים על פסק זה, ואפשר שלדעתם הלכה כרבן גמליאל לגמרי.

מערכה ר. פסולי המוקדשין שאם עלו למזבח לא ירדו (זבחים פד, א)

במילים "זאת... היא... העולה" שלושה מיעוטים, הממעטים את שלושת המקרים שבהם נחלק. לעומת זאת במקרים שבהם הסכים לדברי ר"ש יש סברה מיוחדת שהמזבח יקבלם: "מפני מה אמרו לן בדם כשר? – שהרי לן כשר באימורין; לן כשר באימורין – שהרי לן כשר בבשר; יוצא – שהיוצא כשר בבמה⁴; טמא – הואיל והותר לעבודת ציבור... שקיבלו פסולין וזרקו את דמו – בהנך פסולי דחזו לעבודת ציבור⁵, כלומר, בטמא בלבד⁶.

מן המשנה והסוגיה משתמע, שר"ש נוקט בכלל "פסולו בקודש" כהגדרה קובעת ובלעדית לאלו שירדו ושלא ירדו, ואילו ר' יהודה נוקט כלל אחר לגמרי: רק פסולים שיש להם הכשר במקום אחר לא ירדו. להלן יתבאר, שהראשונים פירשו את שיטת התנאים כקרובות יותר זו לזו.

תוספות: גם רבי שמעון נזקק ל"הכשר במקום אחר"

תוס' (כאן ד"ה הגה"ה יוצא ולעיל סח, ב ד"ה אמר רב) מסבירים שגם ר"ש מתחשב בשיקול של ר' יהודה. הם מוכיחים זאת מהסוגיה בפרק שביעי (סח, ב), הדנה בטהרת עוף שנמלק מליקה פסולה, ומזכירה את השיקול של הכשר במקום אחר כנימוק לטהר (לגבי המולק בשמאל או בלילה), ולדעת תוס' סוגיה זו סוברת כר' שמעון⁷. לפיכך קובעים תוס', שבמקרה שהפסול התרחש כבר בתחילת ההקרבה, בשחיטה או במליקה, גם ר"ש נזקק ל"הכשר במקום אחר" כדי שלא ירדו, ומה שהכשיר בשחיטת לילה הוא משום שיש ללילה הכשר בהקטרת אברים ופדרים⁸.

נאמר בתורה: "זאת תורת העולה, היא העולה על מוקדה על המזבח..." (ויקרא ו, ב). מפסוק זה למדנו שהמזבח מקדש את הראוי לו, ואף את הקדשים הפסולים שהועלו עליו. המשנה הקודמת עסקה בשאלה אלו קרבנות נכללים בדין זה, ואילו המשנה כאן מבדילה בין סוגי פסול שונים, כאלו שאם עלו – לא ירדו, וכאלו שלמרות שעלו – ירדו, ומביאה מחלוקת תנאים בהיקף הדין שלא ירדו. יש לברר את טעמיה ופרטיה של מחלוקת זו ואת הכרעת ההלכה בה.

המשנה ומחלוקת התנאים

המשנה מונה את אלו שלא ירדו: "הלן¹, והיוצא², והטמא, ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו³, ושקיבלו פסולין וזרקו את דמו". ואלו שירדו: "הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן והמחיר והכלאים והטרפה והיוצא דופן ובעלי מומין".

בשלושה מקרים נחלקו תנאים: "רבי יהודה אומר: שנשחט בלילה, ושנשפך דמה, ויצא דמה חוץ לקלעים, אם עלתה – תרד. רבי שמעון אומר: לא תרד... שר"ש אומר: כל שפסולו בקודש – הקודש מקבלו, לא היה פסולו בקודש – אין הקודש מקבלו".

הגמ' מבארת, שתנאים אלו נחלקו בדרשת הפסוק: "זאת תורת העולה, היא העולה": ר"ש לומד מ'זאת' מיעוט, ומ'תורת העולה' ריבוי, ולפיכך ריבה את שפסולו בקודש ומיעט את שאין פסולו בקודש. ר' יהודה, לעומתו, רואה

1. רש"י מפרש "בין דם בין אימורים", ואף ר' יהודה מודה בדין קרבן שדמו לן, וכדברי הגמ' בהסבר דעתו: "מפני מה אמרו לן בדם כשר? שהרי לן באימורין כשר", ואינו דומה לקרבן שנשפך דמו, שכן כאן הדם קיים לפנינו, אף שלא נזרק כהלכה, ואולי גם לא נזרק כלל (עיין בליקוטי הלכות). על היחס בין משנה זו לבין מחלוקת התנאים במשנה הקודמת האם דם שעלה ירד, ראה במערכה הקודמת.

2. לדעת ר' יהודה להלן מדובר כאן בבשר היוצא בלבד.

3. בפשטות אין כל חילוק בעניין זה בין הקרבנות השונים. אולם בגמ' במנחות ט, א נחלקו אמוראים בחטאת ששחטה חוץ למקומה האם תרד או לא, והראשונים התקשו בפירושה, כיצד היא מתיישבת עם המשנה כאן. יש שחילקו בין קדשי קדשים לבין קדשים קלים, או שגרסו "תודה", וחילקו בין תודה לבין שאר הקרבנות (עיין תוס' כאן ד"ה וחוץ למקומו ושם ד"ה והדר), ויש שהעמידוהו בבשר החטאת ולא באימוריה (יראים ס' ש, כ), ועל כך נרחיב ברצות ה' במסכת מנחות.

4. לפי שיקול זה היה ראוי שר' יהודה יסכים שגם דם שיוצא לא ירד, אבל בדם אין

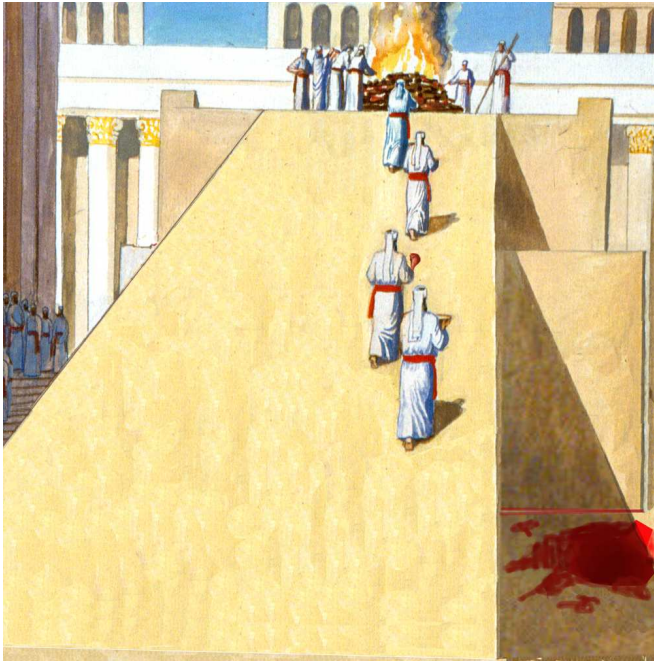
להכשיר על סמך דוגמא שאינה אלא בבמה ולא במקדש (תוס' ד"ה הגהה).

5. נראה שזוהי ברייתא, וכפירוש רש"י נא, א ד"ה פשוט, ושמה המשפט בארמית בסיפא הוא השלמה של הגמ'.

6. לשון רש"י "כגון טמא", וכן בנא, א ד"ה בהנך פסולין: "כגון כהן טמא". אפשר ש'כגון' רומז גם לטבול יום ומחוסר כיפורים, או ש'כגון' אין מובנו שזוהי דוגמא לדברים נוספים, וכך מצינו ברש"י בכמה מקומות. הטמא המדובר הוא טמא מת, ולא טמא שטומאתו יוצאת מגופו, שאין טומאתו נדחית בציבור (מראה כהן פד, ב, וראה לעיל מערכה נב).

7. שהרי טהרת המליקה תלויה בדין "אם עלה לא ירד" (תוס' סח, א ד"ה ומלק, ועיין מערכה קסז), והמולק בלילה טהור רק לדעת ר"ש כאן שהשוחט בלילה לא ירד.

8. לצורך הקיצור נקטנו כאן ובהמשך במילה "הכשיר" לציון הדין שבדיעבד אם עלה לא ירד.

קרבת שושפך דמו בטרם נזרק. לדעת רבי יהודה אבריו ירדו, אפילו אם הדם התקבל בכלי שרת. לדעת רבי שמעון לא ירדו, ומן הגמרא נראה שר"ש הכשירם אפילו אם הדם לא התקבל בכלי שרת, אך תוספות מסופקים בדבר.

ב. נשפך הדם: האם יש הבדל בין דם שנתקבל בכלי לדם שלא נתקבל?

ר"ש מכשיר ב"נשפך דמה", ומשמע לכאורה שכוונתו גם לדם שנשפך מצוואר הבהמה ארצה ולא התקבל בכלי כלל. כך נקטו תוס' לעיל (סח,ב ד"ה אמר רב, בסופו) בפשטות: "ונשפך דמה מן הצוואר דלא ירדו, משום דכבר נעשית כל השחיטה כהוגן" (וראה גם לשון השטמ"ק כאן פד,א אות ה). אולם תוס' כאן (פד,ב ד"ה הניתנין, ומקבילו בנדה מ,ב) מפקפקים בדבר, וכתבו: "צריך עיון, כי שוא בנשפך הדם ונאבד קודם קבלה לא יאמר ר"ש לא ירדו בשביל שחיטה לבדה, אלא בשנשפך מן הכלי ונאבד אחר קבלה". בפשטות נראה שכוונתם לקבלה בכלי שרת דווקא¹³. אם כנים הדברים, יתכן לפרש לשיטתם את דעת ר"ש, שהכשיר את הקרבן שדמו התקבל על פי שיטתו הכללית: "כל העומד לזרוק – כזרוק דמי"¹⁴, ומכיוון שר"ש מחשיב אותו כאילו כבר נזרק – קבע שאם עלה לא ירד.

ראה מערכה קסז. ב. כשהועלו ומשלה בהם האור, נראה שגם ר' יהודה מודה שלא ירדו, מה שאין כן ברובע ונרבע וכו', עיין מערכה רה. ג. לעניין איסור שוחט ומעלה בחוץ, שקשור ל"אם עלה לא ירד", אפשר שר' יהודה מודה שהמעלה בחוץ את הפסולים הללו חייב, ראה במערכה הבאה בדעת ר' יוחנן ובהערה 4.

12. חידושי מרן ר"ז הלוי, קונטרס המועדים, יומא, עמ' 28, על פי מה שהובא בשמו ב'ספר המפתח' במהדו' פרנקל.

13. שהרי כתבו: "דמשום שחיטה לבדה שנעשה בהכשר לא יחשבנו פסולו בקודש", ומשמע שהצריכו קבלה כשרה.

14. "כל העומד" נאמר רק בדם שהתקבל בכלי שרת (פסחים יג,ב, המפרש במעילה הא, ד"ה או היתר זריקה, ותוס' חולין פ,ב ד"ה דכמה).

יש ראשונים שאמרו יתירה מזו: עצם המושג "פסולו בקודש" מובנו – פסול שיש לו הכשר במקום אחר (שטמ"ק כאן אות ה, ועיין לעיל מערכה קסז). ממילא, מוכרחים אנו לומר שגם ר"ש נזקק לטעמיו של ר' יהודה, והכשיר שחיטת לילה משום ההיתר להקטיר בלילה, וכן הכשיר פסול יוצא בדם, משום ההיתר בבשר קדשים קלים שיצא חוץ לקלעים⁹ (לגבי ההיתר בנשפך הדם – עיין במערכה הנ"ל). במה אם כן נחלקו ר' שמעון ור' יהודה? שר' יהודה סובר שבעבודות הנעשות בדם (שחיטה ומליקה) אין ללמוד מהכשר במקום אחר, אלא אם כן ההכשר שמצינו במקום אחר הוא בעבודות הדם עצמו, ולא באימורים או בבשר.

עוד כתבו ראשונים, שגם ר' יהודה מסכים שיש מעמד מיוחד לפסולים ש"נפסלו בקודש". לפיכך למד את כל אלו שאין פסולם בקודש מפסוק אחד (תוס' בנדה מ,א ד"ה זאת, ועיין שם בריטב"א ובר"ן). או אפילו מסברה (תוס' כאן ד"ה פרט), ומן הפסוקים היתירים למד להוציא את שלושת המקרים שפירט¹⁰. כך משמע גם ברמב"ם (הל' פסוהמ"ק ג,ו-ח), שפסק כר' יהודה ובכל זאת הזכיר את הכלל "פסולו בקודש". אכן, מצאנו גם בדעת ר' יהודה חילוקים שונים להלכה בין שלושת הפסולים שבהם נחלק עם ר"ש לבין אלו שאין פסולם בקודש¹¹.

מכאן נדון בפרטי הלכה זו, באלו מצבים נחלקו ר' יהודה ור' שמעון.

א. דעת רבי יהודה בקרבן שדמו נזרק בלילה

ר' יהודה פוסל קרבן שנשחט בלילה, ולא נתפרש בגמ' מה דעתו בקרבן שנשחט ביום ודמו נזרק בלילה. בעזרת כהנים (לספרא צו פרשתא א,ז) נקט בפשטות שהוא הדין לשאר עבודות הדם, ונקט התנא שחיטה כדי לחדש שאפילו היא, שאינה עבודה, אם עלתה תרד. לעומתו הגרי"ז¹² נוקט שדווקא בשחיטה פוסל ר' יהודה, וכנראה טעמו שבשחיטה ראוי להחמיר יותר, משום שתחילת ההקרבה היתה בפסול, אבל קרבן שנשחט כהלכתו ולאחר מכן נזרק דמו בלילה – לא גרע מדם שלן בלילה ונזרק ביום, שר' יהודה מכשיר בו. כדעה זו משמע בתוס' לעיל נז,א ד"ה מנין לדם, שנקטו בפשטות שלרבן גמליאל הסובר שדם שעלה לא ירד, דם שנפסל בשקיעת החמה ואחר כך עלה – לא ירד.

9. בשטמ"ק אות ה תלה זאת בהיתר הדם עצמו בבמה.

10. הרמב"ן בנדה שם מסביר את דרכי הלימוד השונות של ר' יהודה ור"ש: מכיוון שלר"ש יש כלל אחד המבחין בין פסולו בקודש לאין פסולו בקודש – די לו במיעוט אחד לכל אלו שאין פסולם בקודש. לעומת זאת ר' יהודה סובר שיש שלושה היוצאים מן הכלל, ולכן נזקק לשלושה מיעוטים נפרדים. תוס' בנדה שם, שנוקטים שר' יהודה ממעט את אלו שאין פסולם בקודש מפסוק ולא מסברה, נזקקו לומר שנשחטה בלילה יוצא דמה שקולים כאחד ונלמדים ממיעוט אחד. חיזוק לסברה שר' יהודה מודה בעניין "פסולו בקודש" מן התורת כהנים (צו פרשתא א,ט), שם מופיע כלל זה של פסולו בקודש בשם רבי עקיבא, רבם של ר' יהודה ור"ש.

11. א. לעניין עוף יתכן שר' יהודה מודה לר"ש ששלושת אלו אם עלו לא ירדו,

ונחלקו רק בדעת ר"ש, האם שחיטת דרום היא "כמאן דחנקינהו". הגמ' מסיימת שלא ירדו, ו"תיובתא דרבה תיובתא".

קרבת שדמו התקבל על ידי מחוסר בגדים (ללא אבנט). לדעת רבי יהודה ירד, כדין קרבן שדמו נשפך, ורק אם התקבל על ידי טמא – לא ירד, כי בקרבן ציבור מצינו שעבודת הטמאים כשרה. לדעת רבי שמעון כתב רש"י שלא ירד, אך תוספות מצדדים שאף רבי שמעון מודה שירד.

הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין ג,ז), פוסק כרב יוסף שלא ירדו, ותמהו נושאי כליו: הרי לדעת ר' יהודה, שהרמב"ם פוסק כמותו, הכל מודים שירדו! הר"י קורקוס ובלחם משנה חתרו למצוא סוגיות בזבחים החולקות על הסוגיה במעילה ומכוחן הרמב"ם דחאה מהלכתא (ראה להלן). עיקרו של דבר, שלא מצינו במשנה ובסוגיה כאן מקור למחלוקת רביעית בין ר' יהודה ור"ש, וגם לכאורה אין לה מקור בכתוב על פי דרך הלימוד של ר' יהודה (עיין תוס' ד"ה פרט, שדנו בזה, ובקין אורה).

בכסף משנה שיער שאולי היתה לרמב"ם גרסה אחרת בסוגיה במעילה, ואכן, ב'מקורות וציונים' שם ציינו לגרסה: "אליבא דר' יהודה כולי עלמא לא פליגי דלא ירדו". גרסה זו קשה: הרי ר' יהודה הוא המצמצם את דין "ירדו", וכיצד יתכן שיכשיר יותר מר' שמעון? ושמא יש לפרשה כך: לדעת ר' יהודה, הסובר שכל דבר שיש הכשר כיוצא בו לא ירד – פשיטא שלא ירדו, שהרי קדשים קלים נשחטים בדרום. רק לדעת ר"ש, התולה זאת ב"פסולו בקודש", יש מקום לומר ששחיטת דרום איננה "פסולו בקודש". בחק נתן (סח,א) שילב בין התירוצים: מכיוון שלא מצינו מקור בסוגיות כאן למקרה רביעי בו נחלקו – גרס הרמב"ם שם שמחלוקת האמוראים אינה תלויה כלל במחלוקת ר"י ור"ש.

באחרונים¹⁵ תמהו על שיטת תוס' זו, שר"ש מצריך גם קבלה, שכן בגמ' להלן קיא,ב מפורש שלדעת ר"ש המקבל בכלי חול – אם עלה לא ירד (עיין שם ברש"י ד"ה וכן המקבל בכלי חול וד"ה רבי שמעון אומר). כמו כן מפורש בגמ' (קח,א) שקבלה בכלי חול נחשבת "פסולו בקודש", ופירשו תוס' (ד"ה שחיטת לילה) שזה אליבא דר"ש.

בטהרת הקודש (פד,ב) תירץ, שתוס' מחלקים בין דם שנתקבל בכלי חול, שאם עלה לא ירד, לבין דם שלא נתקבל כלל, שירד. לדעתו חילוק זה מיוסד על מה שמצינו בבמה, שיש בה קבלה אך ללא כלי שרת (עיין להלן מערכה שז), ומכיוון שיש הכשר כיוצא בו בבמה – לא ירד. אולם העיר, שבתוס' המקביל בנדה (מב, ד"ה והנתנין) לא משמע כן, שכתבו שבעבודת הדם אין ללמוד מבמה אפילו לדעת ר"ש, ובסמוך כתבו בדעת ר"ש את החילוק בין דם שהתקבל לבין דם שלא התקבל.

בדעת ר' יהודה הוכיחו תוס' (נדה מב, ד"ה ושנשפך) לאורך גיסא, שאפילו אם התקבל בכלי – ירד, כמו בדם שיצא, שלדעתו ירד אפילו אם התקבל בכלי ואחר כך יצא (הדבר מוכרח, שכן אם יצא לפני הקבלה ונתקבל בחוץ – הרי זה כנשפך ממש, שכן כלי שרת מקדשים רק בפנים).

ג. דם שהתקבל על ידי הפסולים לעבודה

לדיון לעיל אודות קרבן שנשפך דמו יש השלכה גם לגבי קרבן שנשחט כהלכה ודמו התקבל על ידי הפסולים לעבודה. כאמור, הגמ' אומרת בדעת ר' יהודה, שהכשיר דם שהתקבל על ידי טמא דווקא, מכיוון שמצאנו בו הכשר בקרבן שזמנו קבוע, אבל לא בשאר פסולים. לעומת זאת לדעת ר"ש, המכשיר קרבן שנשחט כהלכה ודמו נשפך, מסתבר שיכשיר גם קרבן שדמו התקבל על ידי כל הפסולים. וכך כתב רש"י (נדה מב, ד"ה ושקבלו פסולין), שר"ש מכשיר בבעל מום וכל הפסולים (ועיין ריטב"א שם ד"ה שקבלו פסולין). אולם תוס' (ד"ה הנתנין ומקבילו בנדה), לשיטתם הנ"ל שבשחיטה כשרה לא סגי, מצדדים שר"ש מודה שדם שהתקבל על ידי שאר הפסולים ירד¹⁶.

על פי זה יוצא, לשיטתם, חילוק בין דם שהתקבל על ידי פסולים לבין דם שהתקבל בכשרות ונזרק על ידי פסולים: הראשון ירד, פרט לטמא, והשני לא ירד לדעת ר"ש, כי לא גרע מדם שנשפך¹⁷.

ד. קדשי קדשים שנשחטו בדרום

בגמ' במעילה (ב,ב) נחלקו אמוראים האם קדשי קדשים שנשחטו בדרום ירדו: דעת רבה שירדו, ודעת רב יוסף שלא ירדו. הגמ' אומרת שלדעת ר' יהודה הכל מודים שירדו,

15. רעק"א; אחיעזר יו"ד סי' כט אות ד.

16. ואף על פי שזר כשר בבמה – בעבודת הדם גם ר"ש מודה שאין ללמוד מבמה (תוס' בנדה).

17. על פי זה נזקקו תוס' בנדה לומר, שמשנתנו "קבלו פסולין וזרקו את דמו" פירושה: קיבלו הפסולים וגם זרקו, ואין לפרש "או", כי בקבלה ובזריקה לא מדובר על אותם פסולים. אך בגמ' להלן פז,ב נחלקו ר' יוחנן וריש לקיש בנקודה זו בפירוש המשנה.

ה. קרבן שדמו נזרק שלא במקומו

בגמ' לעיל (כו,ב-כז,א) נחלקו אמוראים האם קרבן שדמו נזרק שלא במקומו, כגון חטאת שדמה ניתן בחלקו התחתון של המזבח, כיפר על בעליו. לדעה שכיפר ("שלא במקומו – כמקומו דמי", וכן פסק הרמב"ם בהל' פסוהמ"ק ב,י) – אין ספק שקרבן זה אם עלה למזבח לא ירד¹⁸, ויש לברר דין זה לדעה שלא כיפר על בעליו.

בדברי ר"ש בברייתא הוזכרו "הניתנין למטה שנתנן למעלה ולמעלה שנתנן למטה, והניתנין בחוץ שנתנן בפנים והניתנין בפנים שנתנן בחוץ". מאיזכור פסולים אלו בברייתא עם שאר הפסולים מוכח שלדעתו "לאו כמקומו דמי" (רש"י כז,ב ד"ה מאי טעמא), ובכל זאת לא ירדו. הדבר מובן היטב על פי שיטתו, שהרי אלו "פסולו בקודש" על פי כל הגדרה.

דעת ר' יהודה בעניין זה טעונה בירור: לא נאמר בברייתא שר' יהודה חולק על כך, והגמ' (כו,ב) מדייקת ממנה שגם הוא מודה ששינוי המקום איננו נחשב כ"נשפך דמו", משום שאפילו לדעה "לאו כמקומו דמי" יש לזריקה זו חשיבות של זריקת דם ("קלטיה מזבח", ראה במערכה סז: אסיפת הדם וזריקתו מחדש).

תוס' (פד,א ד"ה הניתנין) נוקטים בפשטות כאמור, שר' יהודה מודה בדין זה, אבל הקשו מהגמ' במעילה (ב,ב) ממנה משמע שר' יהודה חולק בדבר: הגמ' דנה על קדשי קדשים שנשחטו בדרום (ראה לעיל), ואומרת: "אליבא דר' יהודה לא תיבעי לך... דאם עלו ירדו. כי פליגי אליבא דר"ש... עד כאן לא קאמר ר"ש אלא בניתנין למטה שנתנן למעלה... דשחטן וקיבל דמן בצפון, אבל הכא כיון דשחטן בדרום – כמאן דחנקינן דמי". משתמע שדין "הניתנין" שני במחלוקת בין ר"ש לר"י, ולכן יש לדון האם שחיטת דרום דומה לכך או לא. תוס' מתרצים, שאמנם הכל מודים שקרבן שנשחטו מקום מתן דמו לא ירד, אבל הגמ' שם מבינה ש"הניתנין" כולל עוף שגם נמלק שלא במקומו, ומכיוון שהשינוי בו היה כבר במליקה – הרי זה דומה לשחיטת דרום. בלחם משנה (הל' פסוהמ"ק ג,ז) סובר שלדעת הרמב"ם הסוגיות בזבחים ומעילה חלוקות בנקודה זו, מהי דעת ר' יהודה ב"ניתנין" (על פי זה הסביר כיצד פסק הרמב"ם שלא כסוגיה במעילה בעניין שחיטה בדרום, כאמור).

פסק ההלכה

הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין ג,ו) פוסק כר' יהודה: "וכן בהמת קדשים שנשחטה בלילה, או שנשפך דמה, או שיצא חוץ לעזרה, אם עלת – תרד". זאת, בהתאם לכלל (ערובין

מו,ב): "ר' יהודה ור' שמעון – הלכה כר' יהודה" (ר"י קורקוס).

חיזוק לפסק זה מן המשנה להלן (קיא,א) הסותמת כר' יהודה, על פי פירוש זעירי ורבא שם (עיין רש"י שם ד"ה שחיטת לילה וד"ה וכן המקבל), ולדבריהם הרי זו "מחלוקת ואחר כך סתם". אך לפי מסקנת הגמ' שם בפירוש דעת ר"ש אין קשר בין המשנה שם לנדון כאן. לאידך גיסא שנינו (להלן קט,א) שקדשים פסולים "שהיה פסולן בקודש" והעלן בחוץ – חייב, והטעם, בפשטות, משום שאם עלו לא ירדו¹⁹, ומשמע שהלכה כר"ש. אכן, לפי מה שהתבאר לעיל שגם ר' יהודה מודה לכלל זה – אפשר שהמשנה מתאימה לכולי עלמא²⁰.

רש"י בסנהדרין (לד,א ד"ה את הראוי לו) נוקט בפשטות כדעת ר"ש, שקרבן שנשפך דמו ועלה – לא ירד, ואפשר שהכריע כר' שמעון, על פי סתם המשנה הנ"ל.

סיכום

הדין שקרבנות פסולים שעלו למזבח לא ירדו נאמר, באופן כללי, על קרבנות שהיו כשרים בשעת הגעתם למקדש ונפסלו במהלך הקרבנות. בשלושה מקרים נחלקו תנאים: קרבן שנשחט בלילה, או נשפך דמו ולא נזרק, או יצא מהעזרה: לדעת ר' שמעון לא ירדו ולדעת ר' יהודה ירדו. בגמ' מופיעים שני כללים להבחנה בין אלו שירדו לאלו שלא ירדו: ר"ש מזכיר "פסולו בקודש", ור' יהודה תולה זאת בפסול שיש לו הכשר בקרבן אחר. הראשונים נוקטים ששני התנאים מתחשבים זה בטעמו של זה. הלכה כר' יהודה (רמב"ם, ואפשר שרש"י חולק).

קרבן שנשחט ביום ודמו נזרק בלילה – מודה ר"י שלא ירד (גרי"ז, ובעזרת כהנים חולק).

קרבן שנשפך דמו ולא נתקבל בכלי שרת, נחלקו תוס' האם מודה בו ר"ש שירד, והאחרונים הוכיחו שלא. יש מחלקים בדעת תוס' בין נתקבל בכלי חול, שלדעת ר"ש לא ירד, לבין לא נתקבל כלל, שירד (טהרת הקודש). לדעת ר' יהודה ירד אפילו אם התקבל בכלי שרת (תוס').

קרבן שדמו התקבל על ידי הפסולים לעבודה, לדעת ר"י ירד אלא אם כן נתקבל על ידי טמא מת, הכשר בקרבן ציבור. בדעת ר"ש נחלקו ראשונים האם הכשיר אפילו כשנתקבל על ידי פסולים אחרים (רש"י) או לא (תוס').

קדשי קדשים שנשחטו בדרום, על פי הסוגיה במעילה סובר ר' יהודה שירדו. הרמב"ם פסק שלא ירדו, מכח סוגיות חלוקות או גרסה אחרת.

קרבן שדמו נזרק שלא במקומו, לדעה "שלא במקומו – כמקומו דמי" כיפר, ופשוט שאם עלו אימוריו למזבח לא

עלה לא ירד.

20. וראה בתוספת קדושה על הברייתא שם, שדקדק מפרטיה שאתיא כר' יהודה, ומן הגמ' שם משתמע שברייתא זו מובאת לפרש את המשנה ואינה חולקת עליה.

18. ויש אומרים שאפילו יעלה לכתחילה, ראה לעיל מערכה סז הערה 18.

19. כן כתב רש"י שם ד"ה ת"ל לעשות, אך ראה לעיל מערכה קצח, שהרמב"ם כתב טעם אחר לדבר. אפשר, אם כן, שלדעתו דם שיצא – חייבין עליו בחוץ, למרות שאם

עוף שנשפך דמו, או יצא מחוץ לקלעים, או נמלק בלילה – נחלקו בו ראשונים האם ר' יהודה מודה בו שלא ירד, ועל כך ראה לעיל מערכה קסז.

ירדו. גם לדעה "לאו כמקומו דמי", נוקטת הגמ' בפרק שני שאפילו ר' יהודה מודה שלא ירדו, והשינוי אינו נחשב כ"נשפך". יש אומרים שהסוגיה במעילה חולקת על כך (לחם משנה בדעת הרמב"ם).

מערכה רא. שחיטת קדשים בלילה והעלאתם מחוץ למקדש (פד,ב)

כמו כן דנו הראשונים על עצם השחיטה בלילה בחוץ וההעלאה בלילה: האם החיוב לשוחט ומעלה בחוץ הוא דווקא ביום, כדוגמת ההקרבה במקדש?²

שאלות אלו נדונות בסוגיה זו ובשתי סוגיות הקשורות אליה בפרק שלושה עשר (קח,א וקיא,ב). העוסק בהלכות שחיטה והעלאה בחוץ.

שיטת רבי יוחנן

בגמ' מובאת מימרא של רבי יוחנן: "השוחט בהמה בלילה בפנים והעלה בחוץ – חייב, לא תהא פחותה משוחט בחוץ ומעלה בחוץ"³. לדעתו, כשם שהמעלה שחוטו חוץ חייב אף על פי שאינם ראויים להיקרב, כך גם המעלה קרבן שנפסל בגלל שחיטתו בלילה בפנים חייב. לדעת ר' שמעון, הסובר ששחיטת לילה שעלתה למזבח לא תרד, אין בכך כל חידוש; החידוש הוא בדעת ר' יהודה, הסובר שתרו, ובכל זאת חייבים עליה בחוץ (רש"י ד"ה השוחט ותוס' ד"ה לא).

אלמלא דברי ר' יוחנן, היה מקום לומר שהחידוש שחייבים על העלאת שחוטו חוץ נאמר אך ורק על קרבנות שכל פסולם הוא עשייתם בחוץ, ואילו קרבנות הנעשים בפנים תלויים בגדרי "פסולו בקודש". אולם ר' יוחנן מרחיב את החידוש, ולפיכך יש לשאול: מהו, אם כן, תוקפו של הכלל התולה את החיוב ב"פסולו בקודש"? מסתבר שלדעה זו, הדין שקרבן ש"אין פסולו בקודש" אין חייבים עליו נאמר רק על קרבנות שמלכתחילה אינם ראויים כלל לקרבן, כגון בעל מום וכל הנכללים ב"הלכות איסורי מזבח", אבל קרבנות שהיו ראויים מתחילה, ונפסלו עקב תקלה כלשהי בהקרבתם, אפילו תקלה חמורה כזו המוגדרת כ"אין פסולו בקודש" – חייבים על העלאתם בחוץ (קדשי דוד וחמדת דניאל)⁴.

1. השוחט בלילה בחוץ חייב אם השוחט בלילה בפנים פטור. בשמ"ק (אות ב) הגיה כאמור, וכן הוא ברש"י ד"ה השוחט ותוס' ד"ה לא תהא. אף הראב"ד לא דן בסוגיה זו, וכתב שהשוחט ומעלה בלילה "לדברי הכל פטור", ומכאן שלדעתו לא בזה נחלקו כאן.

2. בגמ' לפנינו מופיע נוסח אחר, שהשוחט בלילה בפנים ומעלה בחוץ פטור, ורק השוחט בחוץ ומעלה בחוץ חייב, ולפיו ר' יוחנן חידש רק שכשם שהשוחט בחוץ ומעלה בחוץ חייב כך יתחייב אם עשה זאת בלילה, ועל כך הקשה רב חייא בר אבין, וכדעת הראב"ד (הל' מעה"ק יח,יז), להלן, שהמעלה בלילה פטור. נוסח זה קשה, שכן לפיו לא מובנת קושיית רב חייא מהשוחט עוף בפנים ומעלה בחוץ, שהרי גם ר' יוחנן הודה ככהאי גוונא שפטור. ואם סובר רב חייא שכשם שהשוחט עוף בפנים פטור כך יש לפטור את השוחט בלילה בחוץ, היה לו להקשות על ר' יוחנן מדידה, מדוע

נאמר בתורה: "איש איש מבית ישראל אשר ישחט... ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה'... ונכרת האיש ההוא מקרב עמו... ואליהם תאמר, איש איש מבית ישראל ומן הגר אשר יגור בתוכם אשר יעלה עולה או זבח. ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה' ונכרת האיש ההוא מעמיו" (ויקרא יז,ג-ט). נאמרו כאן שני איסורים: שחיטת קרבן מחוץ למשכן¹, והעלאת קרבן מחוצה לו. על שניהם נאמר "ואל פתח אהל מועד לא הביאו", "לא יביאנו", ומכאן למדו חכמים שהאיסור נאמר רק על קרבן שכשר לבוא במקדש (משנה קט,א וקיא,א). לא רק קרבן הכשר לכתחילה במקדש חייבים על העלאתו בחוץ, אלא גם קרבן פסול, מן הקרבנות שאם עלו למזבח לא ירדו (משנה קט,א). שהרי אף הוא מתקבל באהל מועד בדיעבד.

על פי זה, קרבן שנשחט מחוץ למקדש – ראוי היה שלא יהיה חיוב על העלאתו בחוץ, שהרי קרבן כזה פסול במקדש, ואפילו אם עלה – ירד. כך, אכן, סובר ר' יוסי הגלילי (משנה קו,א), אבל חכמים למדו מפסוק מיוחד (קז,א) שגם קרבן שנשחט בחוץ – חייבים על העלאתו בחוץ.

מכאן מתעוררת השאלה סביב שחיטת לילה, הן לגבי האיסור בעצם השחיטה והן לגבי העלאת הקרבן לאחר מכן. כאשר היא נעשית במקדש, נחלקו בה תנאים: לדעת ר' שמעון אם עלה לא ירד, ור' יהודה חולק (פד,א). כאשר שחיטת הלילה נעשית בחוץ, לכל הדעות הקרבן אינו ראוי להתקבל בפנים. אם כן, על פי הכלל התולה את החיוב בחוץ בדין "אם עלה לא ירד" ראוי היה ששחיטת לילה בפנים לדעת ר' יהודה, וכן שחיטת לילה בחוץ לכל הדעות, לא יהיה חיוב על העלאתם בחוץ. הסוגיה עוסקת בשאלה: האם החידוש החורג מן הכלל, ולפיו קרבן שנשחט בחוץ חייבים על העלאתו בחוץ, כולל גם את המקרים הללו של שחיטת לילה בפנים ובחוץ?

1. או אף שחיטת חולין, כהוראת שעה לדור המדבר, עיין חולין טז,יז,א.

2. העלאת אברים ופדרים נעשית במקדש גם בלילה, אך לא זריקת דם והקטרת קומץ.

3. בגמ' לפנינו מופיע נוסח אחר, שהשוחט בלילה בפנים ומעלה בחוץ פטור, ורק השוחט בחוץ ומעלה בחוץ חייב, ולפיו ר' יוחנן חידש רק שכשם שהשוחט בחוץ ומעלה בחוץ חייב כך יתחייב אם עשה זאת בלילה, ועל כך הקשה רב חייא בר אבין, וכדעת הראב"ד (הל' מעה"ק יח,יז), להלן, שהמעלה בלילה פטור. נוסח זה קשה, שכן לפיו לא מובנת קושיית רב חייא מהשוחט עוף בפנים ומעלה בחוץ, שהרי גם ר' יוחנן הודה ככהאי גוונא שפטור. ואם סובר רב חייא שכשם שהשוחט עוף בפנים פטור כך יש לפטור את השוחט בלילה בחוץ, היה לו להקשות על ר' יוחנן מדידה, מדוע